

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 4.5.2007
COM(2007) 234 galīgā redakcija

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

**saskaņā ar 16. pantu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. 648/2004
(31.3.2004) par mazgāšanas līdzekļiem attiecībā uz fosfātu izmantošanu**

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM
saskaņā ar 16. pantu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. 648/2004
(31.3.2004) par mazgāšanas līdzekļiem attiecībā uz fosfātu izmantošanu

(Dokuments attiecas uz EEZ)

1. IEVADS

Regulas (EK) Nr. 648/2004 par mazgāšanas līdzekļiem¹ 16. pantā noteikts, ka „Komisija līdz 2007. gada 8. aprīlim sagatavo vērtējumu, sniedz ziņojumu un, ja tas ir pamatoti, nāk klajā ar likumdošanas iniciatīvu attiecībā uz fosfātu izmantošanu, lai tos pakāpeniski aizliegtu vai atļautu to izmantošanu tikai īpašos gadījumos.”

1.1. Fosfāts mazgāšanas līdzekļos

Fosfāti ir viens no visplašāk un visbiežāk izmantotajiem mājstaimniecības un industriālajiem mazgāšanas līdzekļiem. To uzdevums ir mazināt ūdens cietību, lai mazgāšanas līdzekļi varētu efektīvi tīrīt. Visbiežāk izmantotais fosfātu veids ir *STPP* (nātrija tripolifosfāts, Na₅P₃O₁₀, CAS Nr. 7758-29-4, EINECS Nr. 231-838-7). Kopumā *STPP* ir efektīva mazgāšanas līdzekļu sastāvdaļa, kura:

- efektīvi novērš ūdens cietības sāļu veidošanos (nerodas nogulsnes);
- noņem un aizkavē šķiedru pārklāšanos;
- uzlabo mazgāšanas procesu;
- ir nesējviela citām mazgāšanas līdzekļa sastāvdaļām.

Fosfātu saturošu mazgāšanas līdzekļu patēriņš gadā ES-25 valstīs ir aptuveni 1,8 miljoni tonnu, tas ir daudzums, kas atbilst aptuveni 110 000 tonnām fosfora. No tiem 90-95 % tiek izmantoti mājstaimniecības veļas mazgāšanas un trauku mazgāšanas līdzekļos. Salīdzinājumam, fosfātu izmantošana mēslošanas līdzekļos ir aptuveni 1,25 miljoni tonnu fosfora gadā.

Nav pamata bažām par *STPP* izmantošanas mazgāšanas līdzekļos kaitīgu ietekmi uz veselību. Jaunākie zinātniskie dati² liecina, ka novērotā *STPP* akūtā toksicitāte, to uzņemot ar barību vai caur ādu, ir ļoti zema, tajā pat laikā nav novērota ne mutagēna, ne genotoksiska iedarbība.

Fosfāti ir pamata barības vielas, kā norāda to izmantošana mēslošanas līdzekļos. Galvenās bažas par fosfātu izmantošanu mazgāšanas līdzekļos ir saistītas ar to, ka tas var radīt pārmērīgu barības vielu daudzumu ūdens vidē, kas savukārt var radīt eutrofikācijas problēmas.

Eutrofikācija ir definēta kā: „ūdens bagātināšana ar organiskajām barības vielām, it īpaši, slāpekļa un/vai fosfora savienojumiem, veicinot paātrinātu aļģu un citu augu valsts augstāko

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 648/2004 par mazgāšanas līdzekļiem, OV L 104, 8.4.2004., 1. lpp.

² Nātrija tripolifosfāts (*STPP*) CAS: 7758-29-4 Eiropas mājstaimniecības tīrīšanas līdzekļu sastāvdaļu riska novērtējums uz cilvēkiem un vidi, *HERA* (2003)

formu augšanu, radot nevēlamu traucējumu ūdenī esošo organismu līdzsvaram un šī ūdens kvalitātei”³.

Eitrofikācija ir kompleksa parādība, kurā bieži, bet ne vienmēr, fosfātiem ir galvenā nozīme. Pieaugošais satraukums par *STPP* ietekmi uz eitrofikāciju daudzas valstis ir mudinājis izvēlēties fosfātus nesaturošus veļas mazgāšanas līdzekļus. Pielikuma 1. tabulā ir norādīta pašreizējā fosfātus nesaturošo mazgāšanas līdzekļu tirgus daļa ES-25 valstīs. Mazgāšanas līdzekļi ūdens vidē galvenokārt nonāk caur notekūdeņu attīrīšanu. Mazgāšanas līdzekļos esošā *STPP* procentuālais daudzums, kas nokļūst ūdens vidē, ES dalībvalstīs būtiski atšķiras, atkarībā no notekūdeņu terciārās apstrādes pakāpes. Terciārā apstrāde ir dārgs process, un tā veikšana nav obligāta visiem novadītajiem notekūdeņiem (jo īpaši mazākās vietās trūkst attiecīgās apstrādes). Fosfātu no lauksaimniecībā izmantotajiem mēslošanas līdzekļiem galvenokārt uzsūc laukaugi, taču neliela fosfātu daļa nokļūst arī virszemes ūdeņos. Trešais lielākais fosfora avots ir cilvēku metaboliskie izdalījumi.

Galvenā alternatīva *STPP* izmantošanai veļas mazgāšanas līdzekļos, kura tirgus daļa ir lielāka par 60 %, ir ceolīts (galvenokārt ceolīts A), taču to izmanto ar lielu daudzumu citu sastāvdaļu, piemēram, pildvielām un balinātājiem.

Trauku mazgājamie līdzekļi joprojām galvenokārt tiek izgatavoti uz fosfātu bāzes. Kopš ir ieviesti fosfātu nesaturoši veļas mazgāšanas līdzekļi, trauku mazgāšanas līdzekļu procentuālā daļa no visu fosfātu saturošo mazgāšanas līdzekļu kopuma ir palielinājusies aptuveni līdz 25 %.

1.2. ES tiesību akti saistībā ar eitrofikāciju

Vairākas ES direktīvas ierobežo barības vielu koncentrāciju virszemes ūdeņos un tādējādi palīdz novērst eitrofikāciju:

Direktīva 91/271/EEK³ par komunālo notekūdeņu attīrīšanu nosaka terciāro apstrādi (kas attīra no fosfātiem) notekūdeņu attīrīšanas iekārtās visās aglomerācijās, kur ir vairāk nekā 10 000 cilvēku ekvivalentu un kur notekūdeņi izplūst pret eitrofikāciju jutīgā ūdenstilpnē;

Direktīva 91/676/EEK⁴ attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti (Nitrātu direktīva), kurā noteikts, ka dalībvalstīm jāidentificē īpaši jutīgās zonas un jāizstrādā un jāīsteno rīcības programmas, lai samazinātu ūdens piesārņojumu ar slāpekļa savienojumiem;

Direktīva 96/61/EK⁵ par piesārņojuma integrētu novēršanu un kontroli nosaka, ka dalībvalstīm atsevišķām rūpnieciskajām iekārtām atļaujas jāizsniedz atbilstoši labākajām pieejamām metodēm. Direktīvas III pielikuma orientējošajā galveno piesārņojošo vielu sarakstā, kas jāņem vērā, nosakot emisijas robežvērtības, iekļautas vielas, kas veicina eitrofikāciju, jo īpaši nitrāti un fosfāti.

Direktīva 2000/60/EK⁶, Ūdens pamatdirektīva (*WFD*), veicināja to, ka īpaša uzmanība tika vērsta uz eitrofikāciju un vispārēju pieeju ūdens apsaimniekošanai⁷. Dalībvalstīm jāpieņem

³ Direktīva 91/271/EEK, OV L 135, 30.5.1991., 40. lpp.

⁴ Direktīva 91/676/EEK, OV L 375, 31.12.1991., 1. lpp.

⁵ Direktīva 96/61/EK, OV L 257, 10.10.1996., 26. lpp.

⁶ Direktīva 2000/60/EK, OV L 327, 22.12.2000., 1. lpp.

pasākumu programmas, lai nodrošinātu, ka ūdenstilpnes visā ES līdz 2015. gadam sasniegtu „labus kvalitātes rādītājus”. Gadījumos, kad *WFD* uzraudzība un novērtējums norāda, ka fosfora daudzums nozīmīgi palielina eutrofikāciju, dalībvalstīm jāīsteno pasākumi, lai risinātu šo problēmu.

1.3. Eiropas tiesību akti par fosfātiem mazgāšanas līdzekļos

Līdz saskaņošanai Eiropas līmenī Mazgāšanas līdzekļu regula ļauj dalībvalstīm saglabāt esošos valstu pasākumus vai arī ieviest jaunus, lai mazgāšanas līdzekļos samazinātu fosfātu saturu. Tomēr tāpat kā par visiem citiem valstu pasākumiem ārpus saskaņotās jomas dalībvalstīm jāziņo par pasākumu projektu saskaņā ar Direktīvas 98/34/EK⁸ noteikumiem un jāpierāda, ka tie ir gan pamatoti, gan proporcionāli. *WFD* nodrošina mehānismu, ar kuru dalībvalstis ar riska analīzi (5. pants) un rentablas pasākumu programmas izveidi (11. pants) var pierādīt, ka ierobežojumi ir pamatoti un proporcionāli.

Itālija, Beļģija, Čehija, Vācija un Nīderlande jau ir pieņēmušas tiesību aktus par fosfātu samazināšanu vai aizliegšanu mazgāšanas līdzekļos, lai tādējādi samazinātu eutrofikāciju. Zviedrija un Francija nesen paziņoja, ka arī tās ir paredzējušas rīkoties līdzīgi. Austrija, Īrija, Dānija un Somija palaužas uz mazgāšanas līdzekļu sintezētāju brīvprātīgu apņemšanos atteikties no mazgāšanas līdzekļiem, kas izgatavoti uz fosfātu bāzes. Septiņās dalībvalstīs ir pieejami vienīgi fosfātu nesaturoši mazgāšanas līdzekļi – skatīt pielikuma 1. tabulu. Šā Komisijas ziņojuma mērķis nav apstrīdēt esošos pasākumus.

2. KOMISIJAS RĪCĪBA, LAI IZVĒRTĒTU FOSFĀTU IZMANTOŠANU MAZGĀŠANAS LĪDZEKĻOS

2.1. Rīcība pirms Regulas (EK) Nr. 648/2004 pieņemšanas

Kā vienu no pirmajām rīcībām attiecībā uz fosfātiem mazgāšanas līdzekļos, Komisijas aicināja konsultantu, *WRc*, izvērtēt izmaksas un ieguvumus, ko radītu fosfora aizvietošana⁹ mājsaimniecības mazgāšanas līdzekļos ar citām vielām, un ieteikt vispiemērotākās metodes, lai samazinātu fosfora koncentrāciju virszemes ūdeņos. Pētījumā, kas publicēts 2002. gada jūnijā¹⁰, secināts, ka:

- daudzas valstis ir veiksmīgi mazinājušas eutrofikāciju, īstenojot pasākumus, lai fosfora apjomu samazinātu par 70-90 %;
- uz fosfātu bāzes izgatavotu mazgāšanas līdzekļu aizliegšana fosfora apjomu var samazināt līdz pat 40 %, taču tas tomēr nav pietiekami, ja nav ar būtisku uzlabojumu eutrofikācijas ziņā;
- ceolīts A ir piemērota *STPP* alternatīva. Salīdzinājumā ar *STPP* ir novērotas vienīgi nelielas atšķirības vispārējās ražošanas izmaksās notekūdeņu attīrīšanas

⁷ Direktīvas 91/271/EEK, 91/677/EEK un 96/61/EK ir Ūdens pamatdirektīvas „pamatpasākumi”, un tie ir jākoordinē un, vajadzības gadījumā, jāpapildina, lai sasniegtu obligātos mērķus.

⁸ Direktīva 98/34/EK, OV L 204, 21.7.1998., 37. lpp.

⁹ Vides ziņojumos termins „fosfors” attiecas uz visām fosforu saturošām vielām.

¹⁰ „Fosfāti un alternatīvas mazgāšanas līdzekļu vielas” pieejams http://ec.europa.eu/environment/water/water-urbanwaste/info/docs_en.htm

iekārtās izmantotās enerģijas un saražoto dūņu ziņā, tajā pat laikā konstatēts, ka ceolīts A nav toksisks ūdens faunai un cilvēkiem, un ražošanas procesā rodas mazāk toksisku atkritumu blakusproduktu.

Komisijas toksikoloģijas, ekotoksikoloģijas un vides zinātniskā komiteja (*CSTEE*) 2003. gada martā sniedza atzinumu¹¹ par *WRc* ziņojumu, kurā konstatēja vairākas nepilnības, kā arī to, ka secinājumi nav pietiekami pamatoti; tā ieteica, ka vēl viens pilnīgāks literatūras pārskats varētu palīdzēt konstatēt nepilnības un tās attiecīgi risināt. Nepilnības attiecās gan uz *STPP* ietekmes uz eutrofikāciju novērtējumu, gan zināšanu trūkumu par vides riskiem, kas saistīti ar *STPP* alternatīvām, ne tikai ceolītu A, bet arī ar citām vielām, kuras izmanto kombinācijā ar to, piemēram, polikarbonskābēm.

Komisijas dienesti ņēma vērā *CSTEE* ieteikumu un apkopoja papildu literatūras datus, tostarp *HERA* veikto *STPP* un ceolīta A riska novērtējumu, kā arī pieprasīja *CSTEE* pārskatīt jautājumus, kas netika pienācīgi aplūkoti *WRc* ziņojumā.

CSTEE 2003. gada novembra atzinumā secināja, ka:

- ja netiek veikti pasākumi *STPP* satursamazināšanai mazgāšanas līdzekļos, šā fosfora avota nozīme virszemes ūdeņu kopējā fosfora daudzumā var būt ļoti atšķirīga (aptuveni no 10 līdz 40 %) atkarībā no cilvēku darbībām un zemes izmantojuma. Tādējādi *STPP* mazgāšanas līdzekļos radītu nozīmīgu fosfora apjoma palielinājumu virszemes ūdeņos, kā arī ievērojamu eutrofikācijas risku paplašinātās ES atsevišķos reģionos;
- pašreizējā situācija Eiropā ir būtiski mainījusies salīdzinājumā ar 80. gadiem, jo daudzas Eiropas valstis ir veikušas pasākumus *STPP* samazināšanai, tādējādi mazgāšanas līdzekļu fosfors vairs neveido lielāko procentuālo daļu no vispārējā fosfora apjoma, tagad tam ir citi avoti ar lielāku procentuālo daļu;
- uz fosfātu bāzes izgatavotu mazgāšanas līdzekļu nozīme eutrofikācijā ir ārkārtīgi atšķirīga gan dažādās valstīs, gan dažādos sateces baseinos atkarībā no cilvēku darbībām un zemes izmantojuma.

Kopumā *CSTEE* atzīmēja, ka *HERA* veiktajā *STPP* riska novērtējumā eutrofikācijas problēma nav aplūkota, un ieteica labāko veidu, kā to veikt: „... ar dažādu avotu fosfora daudzumu un jo īpaši ar *STPP* daudzumu saistītā ES ūdeņu eutrofikācijas apjoma kvantitatīvo novērtējumu var veikt, pamatojoties uz pastāvošo eksperimentālo un modelēšanas informāciju” un tika pieprasīts „... ainavu novērtējums ar katra ainavu scenārija iespējamiem iznākumiem”.

2.2. Īstenotie pasākumi kopš Regulas (EK) Nr. 648/2004 pieņemšanas

Saskaņā ar *CSTEE* 2003. gada novembra atzinumu tika veikta turpmāka izpēte, lai iegūtu kvantitatīvu novērtējumu par pārejas no mazgāšanas līdzekļiem uz fosfātu bāzes uz fosfātu nesaturošiem mazgāšanas līdzekļiem ietekmi uz eutrofikāciju. Pētījumu finansēja fosfātu saturošu mazgāšanas līdzekļu rūpniecības nozares uzņēmumu federācija, *CEEP* (Eiropas Polifosfātu pētījumu centrs – *Centre Européen d'Etudes des Polyphosphates*) un to veica kopā ar konsultantu, *Green Planet Research*, sadarbojoties ar pētniecības organizāciju, *INIA*

¹¹ Pieejams http://ec.europa.eu/health/ph_risk/committees/sct/sct_opinions_en.htm.

(Spānijas Valsts Lauksaimniecības un Pārtikas pētījumu un tehnoloģijas institūts – *Spanish National Institute for Agriculture and Food Research and Technology*).

INIA līdz 2005. gada septembrim izstrādāja iespējamā riska novērtējuma metodiku, un to precizēja, ņemot vērā 2005. gada novembrī Madridē notikušā semināra diskusijas par eitrofikāciju ar 17 ekspertiem. Nobeiguma ziņojums „Eiropas kvantitatīvā eitrofikācijas riska novērtējuma sagatavošana saistībā ar polifosfātiem mazgāšanas līdzekļos”¹² tika publicēts 2006. gada oktobrī, un tajā secināts, ka:

- papildu eitrofikācijas risks saistībā ar fosfātu mazgāšanas līdzekļos ir ļoti atšķirīgs dažādos ES reģionos tādu faktoru ietekmē kā hidroloģiskās iezīmes, iedzīvotāju blīvums un lauksaimniecības intensitāte;
- abos analizētajos ekoreģionu veidos, proti, i) Atlantijas, Ziemeļeiropas un Centrāleiropas sekli ezeri un ii) Vidusjūras reģiona ūdenstilpnes, eitrofikācijas risks pie augstākas fosfora koncentrācijas nepieaug lineāri;
- atšķirība starp kopējo eitrofikācijas risku un risku bez mazgāšanas līdzekļiem uz fosfātu bāzes parasti ir aptuveni 2–8 % Vidusjūras reģiona riska novērtējumā un aptuveni 0,4–2 % Atlantijas, Ziemeļeiropas un Centrāleiropas seklo ezeru ietekmes novērtējumā.

Tika pasūtīts turpmākais pētījums, kuru veica *RPA (Risk & Policy Analysts Ltd)*, lai iegūtu trūkstošos datus par mazgāšanas līdzekļu virsmneaktīvo organisko sastāvdaļu reprezentatīva klāsta izmantošanu, īpašībām un ietekmi uz vidi, un novērtētu sociālekonomisko ietekmi, ko rada pāreja no mazgāšanas līdzekļiem ar fosfātu bāzi uz mazgāšanas līdzekļiem ar ceolīta bāzi.

Pētījumā konstatēts, ka dažas pildvielas, kas vajadzīgas uz ceolīta bāzes izgatavotos mazgāšanas līdzekļos, tiek izmantotas arī mazgāšanas līdzekļos uz *STPP* bāzes, lai gan mazākā koncentrācijā. Tādējādi pāreja uz mazgāšanas līdzekļiem, kas izgatavoti uz ceolīta bāzes, nav obligāti saistīta ar lielāku pildvielu skaitu vidē, taču to koncentrācija var palielināties.

Konstatēts, ka polikarboksilāti un fosfonāti ir divas pildvielu grupas, kuras vidē viegli nesadalās. Polikarboksilātu toksiskums un ekotoksiskums ir zems, un tie nav uzskatāmi par kaitīgiem. Turpretim dažu fosfonātu, piemēram, 1-hidroksiētān-1,1-difosfonskābes (*HEDP*) un tās sāļu, ūdens toksiskums var radīt zināmas bažas. Taču iztrūkstošo vides monitoringa datu dēļ, vides risku nevarēja novērtēt.

Pētījuma otrās daļas mērķis bija papildināt *INIA/CEEP* eitrofikācijas pētījumu, novērtējot vispārējās izmaksas un ieguvumu, ko rada pāreja no *STPP* uz ceolīta mazgāšanas līdzekļiem, tostarp veselības un vides riski, iestāžu izmaksu ietaupījumi uz terciārām notekūdeņu attīrīšanas iekārtām un ražotāju izmaksu palielināšanās, pārveidojot mazgāšanas līdzekļus.

Ziņojums¹³ „Virsmneaktīvās organiskās sastāvdaļas un mazgāšanas līdzekļi, kas izgatavoti uz ceolīta bāzes” tika iesniegts 2006. gada jūnijā, un tajā ieteikts:

¹² Pieejams http://ec.europa.eu/enterprise/chemicals/legislation/detergents/index_en.htm.

¹³ Pieejams http://ec.europa.eu/enterprise/chemicals/legislation/detergents/index_en.htm.

- mazgāšanas līdzekļu ražotājus mudināt izstrādāt fosfātus nesaturošus mazgāšanas līdzekļus trauku mazgājamajām mašīnām;
- vest sarunas ar mazgāšanas līdzekļu ražotājiem, lai vienotos par datu kopu (par īpašībām, ietekmi uz veselību un vidi), kuru var apkopot un publicēt attiecībā uz dažādām polimēru sastāvdaļām;
- neveicināt fosfātus nesaturošu mazgāšanas līdzekļu izmantošanu, ja vien nevar pierādīt, ka neviena sastāvdaļa nerada draudus cilvēku veselībai vai dabai.

Galvenais ieguvums no pārejas uz fosfātus nesaturošiem mazgāšanas līdzekļiem būs fosfora apjoma samazinājums dabā, kas, savukārt, var mazināt eutrofikācijas problēmas. No kvalitātes viedokļa lielākais iegūtais labums būs valstīs, kurās:

- plaši izmanto fosfātus saturošus mazgāšanas līdzekļus;
- terciārās notekūdeņu attīrīšanas prasības ir zemas un
- ir eutrofikācijas problēmas.

Šiem trim kritērijiem piemērojot svēruma koeficientu tika iegūts vienots rādītājs par iespējamo labumu no pārejas uz fosfātus nesaturošiem mazgāšanas līdzekļiem – skatīt 2. tabulu (pielikums). Vienkāršota analīze liecina, ka iespējamais labums no pārejas uz fosfātu nesaturošiem mazgāšanas līdzekļiem dažādās valstīs būtiski atšķiras.

Izmaksas, kas saistītas ar pāreju uz mazgāšanas līdzekļiem, kas izgatavoti uz ceolīta bāzes, ietver:

- fosfātu piegādes ķēdes pārtraukšanu. Tas nopietni skars sešus *STPP* ražotājus ES.
- nepieciešamību mazgāšanas līdzekļu sintezētājiem pārveidot/ no jauna izveidot mazgāšanas līdzekļus (sarežģītāk un grūtāk maziem sintezētājiem), kuras vidējās izmaksas ir 20 000 EUR par formulu.
- iespējamais riska palielinājums uz cilvēkiem un/vai vidi. Papildu testēšanas izmaksas, kas saistītas ar nepieciešamību veikt turpmāku risku novērtējumu.

Mazgāšanas līdzekļu darba grupa 2006. gada novembrī apsprieda abus ziņojumus un konstatēja, ka *RPA* ziņojumā sniegta vērtīga informācija par izmaksām un labumu, kas rodas no pārejas uz fosfātu nesaturošiem mazgāšanas līdzekļiem.

Attiecībā uz *INIA* ziņojumu īpaši tika atzīmēts, ka:

- modelēšanā izmantotie dati ir diezgan ierobežoti un ir pieejami tikai divu vispārējo ģeogrāfisko scenāriju rezultāti;
- modelēšana tika veikta tikai upju (un ezeru) baseiniem, lai gan eutrofikācijas problēma sakar arī piekrastes un jūras vidi, piemēram, Baltijas jūru, Ziemeļjūru, Melno jūru un Adrijas jūru.

- Veicot galīgos secinājumus par mazgāšanas līdzekļu, kas izgatavoti uz fosfātu bāzes, ietekmi uz eitrofikāciju ES, jāņem vērā pašlaik notiekošo *MARE/HELCOM* projektu par Baltijas jūru un *UNDP-GEF* projektu par Donavas baseinu.

UNDP-GEF Donavas reģionālajā projektā, kuru finansēja ANO Projektu apkalpošanas birojs (*UNOPS*), lai izveidotu ieteikumus fosfora samazināšanai mazgāšanas līdzekļos Donavas upes baseinā, tika iegūti sīki izstrādāti dati par fosfora koncentrāciju un eitrofikāciju. Nobeiguma ziņojumā¹⁴ secināts:

„Lai gan ir atzīts, ka cita rīcība, piemēram, uzlabota komunālo notekūdeņu attīrīšana, kā arī „laba lauksaimniecības prakse” ir nepieciešamas papildu rīcības, pētījums skaidri parāda, ka plašas iespējas eitrofikācijas problēmas veiksmīgai risināšanai sniedz fosfātus saturošu mazgāšanas līdzekļu aizvietošana ar fosfātus nesaturošiem mazgāšanas līdzekļiem, tādējādi samazinot fosfātu kopējo apgrūtinājumu videi.”

Tādēļ politisks ieteikums Donavas upes baseina valstīm ir turpināt piemērot valsts tiesību aktus un/vai turpmākus brīvprātīgus nolīgumus, lai aizvietotu uz fosfātu bāzes izgatavotus mazgāšanas līdzekļus nolūkā aizsargāt Donavu un Melno jūru no eitrofikācijas, līdz kamēr tiks saņemti Komisijas novērtējuma rezultāti par vajadzīgajiem pasākumiem ES līmenī. To no jauna uzsvēra ar Deklarāciju par Ūdens aizsardzību¹⁵ nesen notikušajā augsta līmeņa sanāksmē, kurā piedalījās visas 16 Donavas un Melnās jūras valstis un Eiropas Komisija. Tā kā saskaņota Kopienas rīcība nav izstrādāta, šo pieeju uzskata par pamatotu un proporcionālu.

2.3. 2007. gada aprīlī notiekoša rīcība

2.3.1. SCHER veiktais turpmākais novērtējums

Pēdējie *RPA* un *INIA* ziņojumi 2006. gada novembrī tika iesniegti Veselības un vides apdraudējuma zinātniskajai komitejai (*SCHER*), lai tā sniegtu savu atzinumu.

SCHER tika uzdots novērtēt ziņojumu vispārējo zinātnisko kvalitāti un sniegt apsvērumus par tajos izmantoto metodiku un pieņēmumiem, jo īpaši par:

- konceptuālā modeļa kvalitāti;
- aprēķinu, rezultātu un secinājumu precizitāti un pamatotību;
- to, vai fosfātu izmantojums mazgāšanas līdzekļos būtiski veicina eitrofikāciju ES līmenī.

Attiecībā uz *RPA* ziņojumu *SCHER* tika aicināta sniegt atzinumu:

- vai pāreja uz fosfātu nesaturošiem mazgāšanas līdzekļiem varētu palielināt veselības un vides risku;
- par risku, kas saistīts ar pildvielām, tostarp polikarboksilātiem un fosfonātiem.

Ir izveidotas divas darba grupas, un atzinums tiks sniegts ne ātrāk kā 2007. gada maija beigās.

¹⁴ *UNDP/GEF* ziņojums par Donavas upi pieejams http://www.undp-drp.org/drp/activities_1-8_detergents.html.

¹⁵ http://www.icpdr.org/icpdr-pages/water_protection_declaration.htm.

2.3.2. Komisijas rīcība saskaņā ar Ūdens pamatdirektīvu

Ūdens pamatdirektīvā (*WFD*) noteikts, ka dalībvalstīm līdz 2015. gadam ir jāsasniedz labi virszemes ūdens ekoloģiskie un ķīmiskās kvalitātes rādītāji. Vadlīnijās¹⁶ sniegta saskaņota metodika eitrofikācijas riska novērtējumam ES politikas kontekstā. Visas dalībvalstis pārskatīja ietekmi uz vidi, ko rada cilvēku iedarbība uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitātes rādītājiem, un 2005. gadā Komisijai iesniedza ziņojumu¹⁷. Ziņojumi liecina, ka eitrofikācija joprojām ir galvenā problēma un ka daudzos upju baseinos fosfora piesārņojums rodas no vairākiem dažādiem avotiem. Dalībvalstīm līdz 2009. gada decembrim jāsagatavo pasākumu programma, lai sasniegtu *WFD* mērķus, kas, ja tas ir pamatoti, var ietvert obligātus vai brīvprātīgus nolīgumus, lai samazinātu fosfātu daudzumu mazgāšanas līdzekļos. Šiem pasākumiem saskaņā ar *WFD* jābūt rentabliem un proporcionāliem.

Notiek interkalibrācijas process, lai „labu ekoloģisku rādītāju” izpratne visās dalībvalstīs būtu salīdzināmāka un atbilstošāka *WFD* definīcijām, un tādējādi tiktu saskaņota eitrofikācijas riska noteikšanas novērtēšanas procedūra. Notiek darbs, lai noteiktu „labu ekoloģisku rādītāju” robežas, kas piemērojamas visās valsts klasifikācijas sistēmās.

Interkalibrācijā izmanto vairākus tūkstošus datu kopu no vismaz 1500 reprezentatīvām monitoringa vietām visā Eiropā (Komisijas Lēmums 2005/646/EK¹⁸).

Komisija pašlaik gatavo lēmumu par interkalibrācijas rezultātu publicēšanu, kas jāpieņem 2007. gada beigās saskaņā ar Direktīvas 2000/60/EK 21. pantu.

2.3.3. MARE/HELCOM projekts par Baltijas jūras reģionu

Šajā projektā tiek izvērtēti dažādi politiski risinājumi (ieskaitot „fosfātus nesaturošu mazgāšanas līdzekļu” izmantošanu), lai uzlabotu ūdens kvalitāti Baltijas jūras reģionā. Scenārijā, kurā visās Baltijas jūras valstīs izmanto fosfātus nesaturošus mazgāšanas līdzekļus, taču notekūdeņu attīrīšanu saglabā tādā pašā līmenī kā 2000. gadā, redzams mazāks uzlabojums nekā scenārijā, kurā ir saglabāta uz fosfātu bāzes izgatavotu mazgāšanas līdzekļu izmantošana, taču notekūdeņu attīrīšana ir uzlabota saskaņā ar direktīvu par komunālo notekūdeņu attīrīšanu. Uzlabota notekūdeņu attīrīšana kopā ar fosfātus nesaturošu mazgāšanas līdzekļu izmantošanu varētu samazināt barības vielu apjomu un tādējādi uzlabot jūras vidi labāk, nekā šie abi pasākumi katrs atsevišķi.

3. KOPSAVILKUMS UN SECINĀJUMI

Komisija ir veikusi daudz pasākumus, lai izveidotu zināšanu bāzi, kas vajadzīga, lai novērtētu ietekmi uz eitrofikāciju, ko rada fosfātu izmantošanas mazgāšanas līdzekļos, kā noteikts Regulas (EK) Nr. 648/2004 16. panta 1. punktā.

¹⁶ Pieejams
http://forum.europa.eu.int/Public/irc/env/wfd/library?l=/framework_directive/thematic_documents/13_eutrophication.

¹⁷ *WFD* ziņojumi pieejami
http://forum.europa.eu.int/Public/irc/env/wfd/library?l=/framework_directive/implementation_documents_1&vm=detailed&sb=Title.

¹⁸ Komisijas Lēmums 2005/646/EK (OV L 243, 17.9.2005., 1. lpp.).

Balstoties uz iepriekšēja pētījuma rezultātiem par fosfātus saturošu mazgāšanas līdzekļu ietekmi uz eitrofikāciju, kuru *WRc* veica 2002. gadā, un Komisijas zinātniskās komitejas 2003. gada marta un novembra atzinumiem, tika veikti divi turpmākie pētījumi, lai iegūtu komisijas atzinumos konstatētos trūkstošos datus. Šo divu nākamo pētījumu rezultāti tika apspriesti ar dalībvalstu un ražotāju pārstāvjiem 2006. gada novembra Mazgāšanas līdzekļu darba grupas sanāsmē, pēc tam arī šos rezultātus iesniedza Komisijas zinātniskajai komitejai, lai tā sniegtu savu atzinumu, kas pašlaik vēl tiek gatavots.

Kā liecina saistībā ar *WFD* iesniegtie ziņojumi, eitrofikācija joprojām ir viens no lielākajiem saldūdens un jūras ūdeņu draudiem. Pēdējos gados izpratne ir būtiski uzlabota. 2007. gada aprīlī pieejamās zināšanas par eitrofikāciju vēl aizvien strauji paplašinās, un tuvākajā laikā Ūdens pamatdirektīvas interkalibrācijas rezultātā sagaidāmi plaši papildu dati par ūdens kvalitātes novērtējumu ES.

Lēmumu par to, vai ir pamatoti ES līmenī noteikt ierobežojumus par fosfātiem mazgāšanas līdzekļos, pieņems, kad būs apkopoti pietiekami pierādījumi un apspriedēs ar Mazgāšanas līdzekļu darba grupu izvērtēti dažādi politiskie risinājumi. Saskaņotu pasākumu pamatojumam jā sagaida Komisijas zinātniskās komitejas atzinums par jau īstenotajiem pētījumiem. Komisija 2007. gadā uzsāks ietekmes novērtējumu ar mērķi to pabeigt 2008. gadā, ja vien iespējams, atkarībā no gaidāmā zinātniskās komitejas atzinuma un konstatēto atklāto jautājumu apjoma. Komisija iesniegs likumdošanas iniciatīvu, tiklīdz tiks pieņemts lēmums, ka ierobežojumi ir pamatoti.

Kamēr lēmums nav pieņemts, Komisija atgādina, ka dalībvalstis var veikt pasākumus, lai aizvietotu mazgāšanas līdzekļus, kas izgatavoti uz fosfātu bāzes, ja to var pamatot ar vides apsvērumiem (piemēram, pamatojoties uz *WFD*). Dalībvalstīm, kuras vēlas ieviest „tehniskos noteikumus” atbilstoši Direktīvai 98/34/EK, jāinformē Komisija un jāpamato, ka šie pasākumi atbilst direktīvas prasībām.

PIELIKUMS

1. tabula – Pakāpe, kādā ES-25 dalībvalstīs ir ieviesti fosfātus nesaturoši* veļas mazgāšanas līdzekļi		
<i>Dalībvalsts</i>	<i>Iedzīvotāji (miljonos)</i>	<i>Fosfātus nesaturoši veļas mazgāšanas līdzekļi (%)</i>
Beļģija	10,4	100
Čehija	10,2	35
Dānija	5,4	80
Vācija	82,5	100
Igaunija	1,3	20
Grieķija	11,0	50
Francija	59,9	50
Īrija	4,0	100
Itālija	57,8	100
Kipra	0,7	20
Latvija	2,3	20
Lietuva	3,4	20
Luksemburga	0,4	100
Ungārija	10,1	30
Malta	0,4	20
Nīderlande	16,2	100
Austrija	8,1	100
Polija	38,2	15
Portugāle	10,4	30
Slovēnija	2,0	95
Slovākija	5,4	20
Spānija	42,2	40
Somija	5,2	90
Zviedrija	9,0	85
Apvienotā Karaliste	59,5	55
ES-25	456,0	66

* Termins „fosfātus nesaturoši” norāda atbilstību valsts tiesību aktiem, kas ierobežo fosfātu daudzumu (kas nav obligāti nulles līmenī).

(*RPA* 2006. gada ziņojums <http://ec.europa.eu/enterprise/chemicals/legislation/detergents>)

2. tabula – No pārejas uz fosfātus nesaturošiem mazgāšanas līdzekļiem gūstamais labums		
Punkti	Apraksts	Dalībvalstis
>10	<i>Maksimāls ieguvums</i>	Čehija, Polija, Spānija, Latvija, Lietuva, Portugāle, Slovākija
5-10	<i>Zināms ieguvums</i>	Grieķija, Kipra, Igaunija, AK, Luksemburga, Ungārija, Beļģija, Francija
1-5	<i>Mazs ieguvums</i>	Dānija, Somija, Austrija, Zviedrija, Īrija, Slovēnija, Itālija, Nīderlande, Vācija
0	<i>Nav ieguvumu</i>	Malta

„Punktu” rādītājs par ES valstu gūto maksimālo labumu no pārejas uz fosfātus nesaturošiem mazgāšanas līdzekļiem balstās uz trīs faktoriem: 1) ikgadējais mazgāšanas līdzekļu fosfātu patēriņš uz vienu cilvēku, 2) to iedzīvotāju procentuālā daļa, kura ir apgādāta ar terciārām attīrīšanas iekārtām, 3) eitrofikācijas draudi

(RPA 2006. gada ziņojums <http://ec.europa.eu/enterprise/chemicals/legislation/detergents>)